

Inspel

U 2017:05 Styr- och resursutredningen

Sammanfattning

Nationella sekretariatet för genusforskning (Sekretariatet) välkomnar den pågående Utredningen om styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten (Strut). Särskilt relevant är utredningens grundläggande ansats att utgå från att ett nytt styr- och resurssystem ska säkerställa viktiga beståndsdelar för en fungerande högskolesektor: akademiska kärnvärden, autonomi, samhällsansvar, samt vetenskaplig kvalitet. Samtliga dessa aspekter är intimt sammanflätade med en rad olika jämställdhetspolitiska utmaningar som förutsätter att ett genusperspektiv är vägledande i analyser av befintligt system och föreslagna förändringar av detta.

Det finns stora behov av att göra en översyn över hur det nuvarande styr- och resurssystemet bidrar till att upprätthålla ojämställda villkor för forskning, utbildning och samverkan. Likaledes är det angeläget att utredningen gör fördjupade konsekvensanalyser av presenterade förslag ur ett genusperspektiv, så att dessa verkligen förmår bryta väl kända utmaningar såsom könsbundna studieval, en ojämställdhetsskapande dimensionering av utbildningsområden, ojämlika villkor för forskning och utbildning på flera sätt, etc. Sekretariatet lämnar därför fyra konkreta förslag till hur utredningen kan arbeta vidare för att det kommande styr- och resurssystemet ska bidra till att motverka ojämställdhet i högskolesektorn.

Självständig tolkning av direktiv

Sekretariatet föreslår att

- *utredningen gör en självständig tolkning av direktivet om att främja jämställdhet som vinnlägger sig om en forskningsbaserad förståelse för hur redan identifierade ojämställdheter i högskolesektorn kan kopplas till aktuella styr- och resursfrågor.*

I direktiven till Strut konstateras att det är "väsentligt att styrningen utvecklas så att jämställdheten stärks" och följaktligen ges också utredningen i uppdrag att "redovisa konsekvenserna för kvinnor och män som är studenter eller anställda vid universitet och högskolor samt klargöra hur den föreslagna styrningen kan bidra till en förbättrad jämställdhet mellan kvinnor och män".¹ Vid de presentationer av förslaget som hittills gjorts, liksom i de förslag som presenterats i sig, är det fortfarande oklart på vilket sätt

¹ Dir. 2017:46. Styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten, s. 6, 14.

utredningen ämnar fullfölja direktivets krav på att främja jämställdhet eller vilka konkreta ojämställdhetsproblem som ska adresseras.

Dimensionering av utbildning

Sekretariatet föreslår att

- *utredningen tydliggör regeringens ansvar för dimensionering av utbildning som en central fråga i syfte att komma tillrätta med könsbundna studieval och en könssegregerad arbetsmarknad.*

I nuvarande utkast till nytt styr- och resurssystem skriver utredaren att "en utgångspunkt bör vara att [...] ansvaret för hur resurser fördelas mellan olika utbildningsområden ses som en lärosätesfråga".² Sekretariatet har genom arbetet med stödstrukturen till pågående uppdrag om jämställdhetsintegrering i akademien (JiHU) noterat lärosätenas generella oförmåga att adressera ett strukturförändrande arbete som berör dimensionering och omfördelning av resurser för utbildning. Det bottnar bland annat i att omfördelning av befintliga resurser för utbildning, i syfte att motverka ojämställdhetsskapande effekter, inte anses möjligt inom ramen för nuvarande prestationsbaserade fördelningssystem. I själva verket handlar det även om att en omfördelning av makt mellan utbildningsområden, vilket skulle vara fallet vid en faktisk omfördelning av resurser, aktivt motverkas eftersom det underminerar en sedan länge etablerad och "naturliggjord" statushierarki mellan mansdominerade (teknik- och naturvetenskapliga utbildningar) och kvinnodominerade utbildningar (vård- och omsorgsutbildning, liksom lärarutbildningar).

Vi bedömer sammantaget att lärosäten dels saknar förmåga att ställa om nuvarande system för dimensionering av utbildning, dels saknar strategiska motiv för att fullfölja en nödvändig omfördelning av resurser för dimensionering och resursfördelning av utbildning i sig. Därför bör dimensionering av utbildning snarare ses som en övergripande fråga om könsbundna studieval och en könssegregerad arbetsmarknad som måste lösas på politisk nivå. Det bör vara en del av arbetet i Strut att med en sådan förförståelse teckna konturerna för hur styr- och resurssystemet successivt kan medföra en lärosätesövergripande dimensionering av utbildning som motverkar befintliga, ojämställdhetsskapande strukturer.

² U2017:5, Utredningen om styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten (Strut), Promemoria 2018-01-04, s. 20.

Analys av konsekvenser och uppföljning resultat

Sekretariatet föreslår att

- *utredningen gör en fördjupad konsekvensanalys ur ett genusperspektiv av kommande förslag om ett nytt styr- och resurssystem, såväl med beaktande av systemet som helhet som i dess olika detaljer.*
- *utredningen bör säkerställa att resultatindikatorer för uppföljning jämställdhetsintegreras i syfte att etablera ett uppföljningssystem som ger förutsättningar för högskolesektorn att bidra till att nå de jämställdhetspolitiska mål om utbildning och ekonomisk ojämställdhet som har bäring på svensk könssegregerad arbetsmarknad.*

De ojämställdhetsskapande effekterna av forskningsfinansiella system överlag, liksom i lärosätes- och forskningsrådsinterna beredningsprocesser, är tämligen väl belagda i internationell forskning. Dock saknas systemövergripande analyser på nationell nivå ur ett genusperspektiv och de mer komparativa analyser av ojämställdhet i forskningsfinansiella system som finns att tillgå tenderar att bortse från kontextspecifika skillnader när det gäller såväl forskningspolitiska som jämställdhetspolitiska diskurser.³

Sekretariatet vill särskilt framhålla två aspekter i det här sammanhanget. Dels betydelsen av att ett förslag om ett nytt styr- och resurssystem förmår bidra till att motverka rådande ojämställdheter genom att anlägga en innovativ, forskningsbaserad förståelse för hur genus görs i akademiska organisationer. Dels att en analys av nuvarande och eventuella framtida, ojämställdhetsskapande effekter integrerar ett intersektionellt perspektiv som utmanar förenklade antaganden om kvinnor och män som enhetliga kategorier.⁴

Befintligt system med lärosätesvisa årsredovisningar, sektorsövergripande resultatindikatorer och andra liknande styrformer ger otillräckliga underlag för att följa hur resursfördelning över tid bidrar till att minska ojämställdheten i akademien. Tidigare analyser visar på olika nivåer och i olika avseenden hur det i dagsläget redan finns befintlig statistik som kan användas för att följa resurssystemets effekter för ojämställdhet.⁵ Vad som saknas är resultatindikatorer som i varje enskild del speglar hur resursfördelning påverkar ojämställdhet inom olika ämnen och befattningar, på

³ Tidigare rapporter visar på tydliga effekter av ojämställd resursfördelning på flera sätt när det gäller forskning, se vidare i Bondestam F. & Grip, L. 2015. *Fördelning eller förfördelning? Forskningsfinansiering, jämställdhet och genus. En internationell forskningsöversikt*. Forskningens villkor 2015:1. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet.

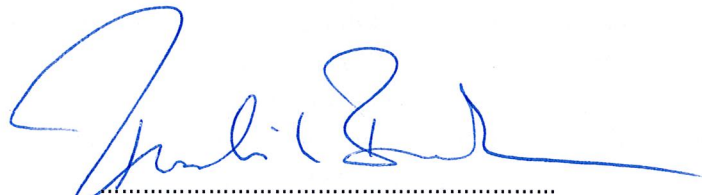
⁴ Det är helt i linje med förväntningarna på jämställdhetspolitikens utveckling, se vidare i Regeringens skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 66, 105.

⁵ Se t.ex. Statskontoret (2014). *Forskningsanslagen ur ett jämställdhetsperspektiv*. Stockholm: Statskontoret. Rapport 2014:47.

olika lärosäten och med hänsyn tagen till lärosätenas totala budget för utbildning och forskning. Sekretariatet rekommenderar konkret att utredningen överväger att frångå en idé om jämställdhet som en bland flera beräkningsgrunder och istället verkar för jämställdhetsintegrerade beräkningsgrunder i sig. Det innebär att resultatindikatorer i uppföljningssystemet ska bygga på analyser av mobilitet, internationalisering, publicerings- och citeringsfrekvens och liknande kvalitetsdrivande faktorer ur ett genusperspektiv.

Göteborg 2018-04-11

.....
Kerstin Alnebratt
Föreståndare

.....
Fredrik Bondestam
Forskningssamordnare